

3. Брокгауз Ф.А., Эфрон И.А. Энциклопедический словарь: в 86 томах с иллюстрациями и дополнительными материалами. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz>.
4. Дяченко Н.П. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Теорія та практика державного управління*. 2013. № 4. С. 194–199.
5. Коваль Р.А.. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управ.: спец. 25.00.02. Запоріжжя, 2008. 24 с.
6. Мовчан А.В. Теоретичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ: НАВС, 2011. № 2 (75). С. 181–188.
7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
8. Управління органами Національної поліції України: підручник / за заг. ред. докт. юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.; передм. В.В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.
9. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.08.2017 № 676. *Офіційний вісник України*. 2017. № 75. С. 385. Ст. 2306.
10. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
11. Масленников Э.П. Организационно-правовые основы и методика аналитической работы в ОВД: учебное пособие. Москва: Академия МВД СССР, 1979. 623 с.

УДК 347.961(477)

КОВАЛЬЧУК С.П.

МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розкрито методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні. Доведено, що це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на нотаріусів, інших суб'єктів нотаріальної діяльності й суб'єктів контролю такої діяльності. Метою такої діяльності є забезпечення фізичних і юридичних осіб якісними, своєчасними, доступними нотаріальними послугами.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, зміст, нотаріальна діяльність, нотаріат, нотаріус, методи адміністративної діяльності публічної адміністрації, принципи, посвідчення прав і фактів, юридична вірогідність.

В статье раскрыты методы административной деятельности публичной администрации в сфере регулирования нотариальной деятельности в Украине. Доказано, что это способы, приемы целенаправленного воздействия норм административного права на нотариусов, других субъектов нотариальной деятельности и субъектов контроля такой деятельности. Целью такой деятельности является обеспечение физических и юридических лиц качественными, своевременными, доступными нотариальными услугами.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, содержание, нотариальная деятельность, нотариат, нотариус, методы административной деятельности публичной администрации, принципы, удостоверение прав и фактов, юридическая достоверность.

© КОВАЛЬЧУК С.П. – здобувач (Науково-дослідний інститут публічного права)

The article is formed the methods of administrative activity of public administration in the sphere of regulation of notarial activity in Ukraine. It is proved that these are methods, receptions of purposeful influence of norms of administrative law on notaries, other subjects of notarial activity and subjects of control of such activity. The purpose of this activity is to provide individuals and legal entities with high-quality, timely, accessible notarial services.

Key words: *administrative-legal regulation, content, notarial activity, notary, legal probability, methods of administrative activity of public administration, notary, principles, certificates of rights and facts.*

Вступ. Методи адміністративної діяльності публічної адміністрації посідають провідне невід’ємне місце в системі інструментарію адміністративного права. З погляду правопорядку демократичні правові держави передусім характеризується високим рівнем забезпечення прав свобод і законних інтересів приватних фізичних і юридичних осіб, також функціонування розвинутого демократичного суспільства. У цій збалансовані системі державна не здійснює опіки над громадянами, а дає їм максимальний рівень свободи, який нічим не може бути обмежений, крім як недопущення порушень зазначених чеснот інших осіб.

Більше того, так держава намагається максимально перекласти на недержавний сектор приватні та публічні послуги. Одним із таких винаходів цивілізованого суспільства є система латинського нотаріату, що органічно в собі поєднує публічні й приватні засади. Нотаріуси в цій системі від імені держави надають публічні послуги, однак їхня організаційна діяльність здійснюється самостійно. Іншими словами в науковій літературі такий стан речей отримав назву «вільний» нотаріат у формі «вільної» професії.

Згідно з Конституцією України, виключно законами України визначається організація нотаріату. Відповідно, в Україні діє спеціальний закон, який визначає правовий статус нотаріату (нотаріуса) та механізм (процедури) їх правової діяльності.

З огляду на змішану публічно-правову природу латинського нотаріату, значна частина правових норм, що регулює діяльність нотаріату, має ознаки норм адміністративного права.

В умовах сьогодення продовжується правова реформа в Україні, яка зачіпає своїми аспектами й питання організаційно-правових засад діяльності нотаріату (нотаріуса) та його адміністративного правового статусу. У цьому напрямі треба діяти виважено, щоб повністю адаптувати національну систему нотаріату до цінностей і стандартів, які існують у країнах-учасниках Європейського Союзу, не втративши при цьому позитивних напрацювань, що є в національній системі нотаріату. Усе зроблене позитивне за часи незалежності України має бути збережено, водночас треба відкинути все, що відображає стандарти минулої епохи, застаріле й таке, що може призвести до порушення прав свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб нотаріусами, що заважає ефективно використовувати високий потенціал національного нотаріату.

Крім того, треба звернути увагу на те, що громадяни України незадоволені загальним станом функціонуванням публічної влади. І хоча це не стосується безпосередньо системи нотаріату, але як на інституції, що виконує публічні функції, на ній опосередковано також лежить відповідальність за такий стан речей.

Отже, незадоволенням громадян рівнем забезпечення їхніх прав, свобод і законних інтересів органами публічної влади, євроатлантичними прагненнями українського народу та враховуючи те, що діяльність нотаріату і статус нотаріуса великою мірою регулюються адміністративним правом, обґрунтовуємо актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні, в тому числі щодо методів адміністративної діяльності публічної адміністрації в цій сфері.

До проблеми методів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері нотаріальної діяльності в Україні зверталися вчені-правники: В. Авер’янов, Ю. Битяк, О. Висканцев, В. Галушко, В. Гарашук, Ю. Гаруст, О. Глазов, О. Гончаренко, А. Гуледза, О. Джафарова, П. Діхтєвський, Д. Журавльов, О. Єшук, Р. Калюжний, А. Ковальчук, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, Я. Кондратьєв, О. Красногор, Л. Котяз, О. Кузьменко, С. Кулицький, В. Курило, Я. Лазур, А. Манжула, Р. Мельник, Ю. Нікітін, У. Палієнко, В. Паливода, М. Савюк, О. Світличний, О. Скрипник, Є. Соболь, С. Стеценко, К. Федорова, І. Фріс, С. Фурса, Е. Шевченко, В. Черниш, К. Чижмарь, А. Чубенко, О. Юнін, Л. Ясінська та ін. Проте вони безпосередньо аналізовану проблематику не досліджували, а розглядали питання більш загальні.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, чинного національного й міжнародного законодавства та євроатлантичних прагнень українського народу розкрити методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері нотаріальної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Публічна влада реалізує свою діяльність за допомогою певних прийомів, які є основою її механізму. Методи адміністративної діяльності є складником адміністративно-правового регулювання будь-якої сфери. Не є винятком із цього й адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні.

Відповідно до тлумачного словника, «метод» (від гр. *methodos* – «шлях, спосіб дослідження, навчання викладу») – це сукупність прийомів та операцій пізнання і практичної діяльності; спосіб досягнення певних результатів у пізнанні і практиці. Застосування того чи іншого методу визначається метою пізнавальної або практичної діяльності, предметом вивчення або дії й умовами, в яких здійснюється діяльність. Кожна сфера людської діяльності має свої специфічні методи: можна говорити про методи художньої творчості; методи оброблення інформації; методи ведення війни тощо. Так, філософія розглядає переважно методи пізнання [1, с. 500].

Спеціально для науки адміністративного права професор В. Авер'янов визначає, що методи – це певні способи практичного здійснення органами виконавчої влади й іншими суб'єктами державного управління владно-організаційного впливу на керовані об'єкти, що відповідають характеру й обсягу наданих цим суб'єктам функцій і повноважень (компетенції), а також особливостям керованих об'єктів [2, с. 72].

Професор В. Галуцько визначив, що методи адміністративної діяльності публічної адміністрації – це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин із метою публічного забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [3, с. 151]. О. Красногор розкриває, що методи адміністративної діяльності спеціальної публічної адміністрації у сфері захисту прав і свобод законних інтересів нотаріусів – це способи, засоби та прийоми цілеспрямованого впливу правового й організаційного характеру, оснований на основі реалізації адміністративно-правових норм на поведінку учасників адміністративно-правових відносин у сфері діяльності нотаріату з метою захисту їхніх прав і законних інтересів [4, с. 134].

Що стосується аналізованої нами, то К. Білько доводить, що методами адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату є способи здійснення владно-організуючого впливу органів виконавчої влади загалом і відповідних органів юстиції зокрема в межах їхніх повноважень на суб'єктів системи нотаріату [5, с. 102].

У теорії адміністративного права до методів адміністративної діяльності вчені-адміністративісти зараховують заходи заохочення, переконання й примусу [4]. Заохочення – метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг, нагородженні, наданні громадської пошани особі у зв'язку з досягнутими успіхами у виконанні правових або громадських обов'язків. Зміст заохочення становлять заходи морального (подяка, почесна грамота, медаль, орден тощо), матеріального (премія, цінний подарунок тощо) і морально-матеріального (заслужений юрист України, лауреат, премія тощо) характеру [6, с. 144]. За К. Білько, заохочення як метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату полягає у правовому впливі, що спонукає суб'єктів до вчинення певних дій, корисних з погляду суспільства й держави, через створення зацікавленості в отриманні додаткових переваг. До заохочень у сфері нотаріату зараховують преміювання державних нотаріусів; нагородження приватних і державних нотаріусів тощо [5, с. 107]. Наприклад, згідно з Указом Президента України «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Соборності України» від 20 січня 2018 р. № 11, приватному нотаріусу Миколаївського міського нотаріального округу К. Горбурову присвоєно почесне звання «заслужений юрист України» [7].

На думку К. Білько, переконання як метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату полягає у здійсненні комплексу виховних і роз'яснювальних заходів, які здійснюються органами виконавчої влади для стимулювання й розвитку свідомості суб'єктів учинення нотаріальних дій. Цей метод застосовується з метою підвищення організованості й дисципліни нотаріусів і профілактики правопорушень [5, с. 107]. Наприклад, Міністерство юстиції України регулярно видає листи-роз'яснення з метою запобігання ними порушенням нотаріального законодавства, недопущення порушення нотаріусами прав або законних інтересів фізичних і юридичних осіб [10].

Адміністративний примус – це визначені нормами адміністративного права заходи фізичного або психологічного впливу публічної адміністрації на фізичних і юридичних осіб у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їхніх прав, свобод та інтересів у разі вчинення

цими особами протиправних діянь або в умовах надзвичайних обставин з метою запобігання протиправним діянням і припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, запобігання наслідкам і локалізації наслідків надзвичайних ситуацій [9, с. 16]. Відповідно до призначення, заходи адміністративного примусу поділяються на три групи: адміністративно-запобіжні заходи; заходи адміністративного припинення; адміністративні стягнення [6, с. 146].

На думку В. Авер'янова, адміністративно-запобіжні заходи виконують особливі правоохоронні функції, які відрізняють їх від інших заходів адміністративного примусу, що й визначає їх окреме місце в системі останніх. На відміну від заходів адміністративного припинення, вони не припиняють безпосередньо правопорушення або об'єктивно протиправні діяння, а запобігають їх учиненню, відвертають їх учинення. Водночас окремі запобіжні заходи за своїм характером наближені до заходів адміністративного припинення, у зв'язку з чим у літературі не завжди однозначно вирішується питання про зарахування тих чи інших конкретних заходів до відповідного виду примусу. Основним і єдиним критерієм відмінності тут є наявність або відсутність правопорушення. Адміністративно-запобіжні заходи не виконують функції покарання особи, до якої вони застосовуються, що характерно для адміністративних стягнень, тому не потребують установлення вини порушника як обов'язкової умови застосування [2, с. 201]. Наприклад, під час здійснення перевірки комісія державної нотаріальної контори, державному нотаріальному архіву, приватному нотаріусу надає право на усунення виявлених під час перевірки недоліків, якщо таке можливо безпосередньо під час перевірки. У такому разі такі недоліки в довідці про результати перевірки не зазначаються, санкції не застосовуються [11].

За позицією М. Бурбика й А. Солонар, заходи адміністративного припинення – заходи, спрямовані на припинення (переривання) відповідної ситуації (поведінки), встановлення особи порушника, забезпечення в подальшому з'ясування всіх обставин справи й застосування до порушника адміністративного стягнення. Вони не передбачають своєю метою покарання особи порушника [12, с. 212]. Заходи адміністративного припинення використовуються у сфері діяльності нотаріату. Наприклад, якщо в нотаріуса виникне підозра, що йому надали для укладення угоди підроблені документи, чи якщо будь-який клієнт путається у своєму бажанні її здійснювати, нотаріус зобов'язаний припинити здійснення нотаріальних дій.

Адміністративні стягнення становлять третій складник адміністративного примусу. Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) надає органам публічної адміністрації численні повноваження щодо здійснення такої адміністративно-юрисдикційної діяльності: по-перше, складати протоколи про адміністративні правопорушення (ст. 255); по-друге, розглядати справи в квазісудовому порядку за деякими з них (глава 17); по-третє, здійснювати адміністративне провадження щодо виконання адміністративних стягнень (розділ V) [6, с. 146–147; 13].

У чинному КУпАП нотаріус є суб'єктом правопорушення тільки в одній статті – ст. 163-9 «Незаконне використання інсайдерської інформації», згідно якою умисне незаконне розголошення, передача або надання доступу до інсайдерської інформації, а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), а також учинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Під особами, які вчинили дії, передбачені цією статтею, розуміються в тому числі нотаріуси, які виконують надані законом публічні повноваження [13].

На наш погляд, КУпАП має бути доповнений ст. 166-16 «Порушення порядку здійснення контролю за нотаріусів», змістом якої має стати накладення санкцій на посадових осіб за: 1) порушення строків здійснення перевірок нотаріусів; 2) незаконне відключення й невчасне підключення нотаріусів до єдиних державних реєстрів; 3) вимагання від нотаріусів надання матеріальної допомоги публічним особам.

Окремим рядком у системі санкцій адміністративно-правових норм треба виділити санкції, які застосовуються до нотаріусів процес здійснення планових і позапланових перевірок, а також комісію з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, яка також відома як «антирейдерська комісія».

Так, за результатами перевірки державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, приватного нотаріуса, на підставі висновків комісії Міністерство юстиції, головне управління юстиції видає наказ, у якому встановлюється строк для усунення виявлених порушень і помилок. Якщо порушення, виявлені під час проведеної перевірки, не усунуті в наданий для цього строк чи не можуть бути усунуті або якщо державною нотаріальною конторою,

державним нотаріальним архівом, державним чи приватним нотаріусом ігноруються висновки за результатами перевірки чи не виконуються рішення, прийняті за її наслідками, Міністерство юстиції, Головне управління юстиції приймають рішення про застосування до цих осіб заходів реагування, передбачених чинним законодавством [11].

У свою чергу, «антирейдерська комісія» наділена досить широкими повноваженнями, а саме: скасування реєстраційних дій і блокування доступу до державного реєстру для відповідного суб'єкта реєстрації, скасування акредитації суб'єкта реєстрації, притягнення до дисциплінарної відповідальності посадової особи територіального органу Мін'юсту, направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Мін'юсті подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [14].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо методів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні:

- до методів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні належить контроль за нотаріальною діяльністю й заходи заохочення, переконання та адміністративного примусу;

- заохочення – це метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг, нагородженні, наданні громадської пошани нотаріусів та інших осіб, пов'язаних із нотаріальною діяльністю;

- переконання – метод адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату, що полягає у здійсненні комплексу виховних і роз'яснювальних заходів, які здійснюються Міністерством юстиції України, органами нотаріального самоврядування, зокрема, у формі листів-роз'яснень;

- заходи адміністративного примусу у сфері діяльності нотаріату – це визначені нормами адміністративного права заходи психологічного, матеріального й організаційного впливу публічної адміністрації на нотаріусів чи органи, які здійснюють щодо них контроль, у разі вчинення цими особами протиправних діянь з метою запобігання протиправним діянь і припинення протиправних діянь у сфері нотаріату;

- адміністративно-запобіжні заходи полягають в усуненні виявлених під час перевірки недоліків нотаріальної діяльності без відображення їх у довідці без застосування санкцій;

- заходи адміністративного припинення дають можливість нотаріусам припинити здійснення нотаріальних дій, якщо виникає підозра, що йому надали для укладення угоди підроблені документи, чи будь-який клієнт путається у своєму бажанні її здійснювати, у такому разі нотаріус зобов'язаний припинити здійснення нотаріальних дій;

- адміністративні стягнення становлять третій складник адміністративного примусу, нотаріус є суб'єктом правопорушення ст. 163-9 «Незаконне використання інсайдерської інформації» КУпАП, згідно з якою за умисне незаконне розголошення інсайдерської інформації на нього може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу;

- за результатами проведеної перевірки комісією Головного управління юстиції в областях м. Києві й Севастополі Міністерства юстиції України та комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації на нотаріусів та інших суб'єктів контролю можуть накладатися такі адміністративні санкції: скасування реєстраційних дій і блокування доступу до державного реєстру, скасування акредитації суб'єкта реєстрації, притягнення до дисциплінарної відповідальності посадової особи територіального органу Мін'юсту, направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Отже, методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання нотаріальної діяльності в Україні – це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на нотаріусів, інших суб'єктів нотаріальної діяльності й суб'єктів контролю за такою діяльністю з метою забезпечення фізичних і юридичних осіб якісними, своєчасними, доступними нотаріальними послугами.

Список використаних джерел:

1. Яременко В., Сліпушко О. Новий словник української мови: у 3 т. Київ: Аконті, 2008. 928 с.
2. Авер'янов В. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Київ: Юридична думка, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.
3. Адміністративне право України / В. Галунько, В. Курило, С. Короед та ін. Херсон: ХМД, 2015. Т. 1: Загальне адміністративне право: навчальний посібник. 272 с.

4. Красногор О. Адміністративно-правовий захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2017. 212 с.
5. Білько К. Адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності нотаріату в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2015. 206 с.
6. Адміністративне право України / В. Галунько, В. Курило, С. Коросед та ін. Херсон: ХМД, 2015. Т. 1: Загальне адміністративне право: навчальний посібник. 272 с.
7. Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Соборності України: Указ Президента України від 20.01.2018 № 11. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2018. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/112018-23510>.
8. Ігнатченко І. Форми та методи державного управління культурою в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 18 с.
9. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2005. 26 с.
10. Щодо вимог до договору у разі набуття права на жилий будинок, будівлю або споруду, яке пов'язане з переходом права на земельну ділянку: Лист-роз'яснення Міністерства юстиції України від 18.05.2018 № 19765/14673-33-18/8.3. URL: https://minjust.gov.ua/ukr_notar.
11. Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства: Наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5. 2014. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-14>.
12. Бурбика М.М., Солонар А.В., Янішевська К.Д. Адміністративне право України: навчальний посібник. Суми: Мрія, 2015. 358 с.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 10. Ст. 108.
14. Антирейдерська комісія міністерства юстиції. *Юридична газета*. 2017. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/antireyderska-komisiya-ministerstva-yusticiyi-pro-et-contra.html>.
15. Красногор О. Адміністративно-правовий захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2018. 18 с.
16. Черниш В. Цивільно-правові засади розвитку нотаріату в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2003. 16 с.
17. Рассоха С. Принципы получения права на занятие нотариальной деятельностью в Украине. *Право и Закон: международный научно-практический журнал*. 2016. № 1. С. 51–55.
18. Палієнко У. Адміністративно-правовий статус нотаріуса в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 355–358.
19. Висканцев О. Адміністративно-правовий статус державного нотаріуса: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Херсон, 2014. 203 с.
20. Фріс І. До поняття нотаріальної діяльності. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 33. С. 44–51.
21. Гуледза А. Нотаріальна діяльність в Україні: становлення, розвиток, удосконалення (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2012. 201 с.
22. Нотаріат в Україні: навчальний посібник / ред. В.М. Бесчасний. Київ: Знання, 2008. 494 с.
23. Федорова К. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.
24. Фурса С. Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2003. 40 с.
25. Черниш В. Цивільно-правові засади розвитку нотаріату в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2003. 16 с.
26. Ясінська Л. Становлення та розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2005. 16 с.
27. Федорова К. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.